

DORIS LESSING’İN *BEŞİNCİ ÇOCUK* ROMANINDA “TEKİNSİZLİK” HISSİ

THE UNCANNY FEELING IN DORIS LESSING’S *THE FIFTH CHILD*

Seda COŞAR ÇELİK

Assistant Professor, Bolu İzzet
Baysal University, Faculty of
Education, Department of Foreign
Language Education, Bolu, Turkey
ORCID: 0000-0002-0984-1071

**Sorumlu yazar/ Corresponding
author:**

Seda COŞAR ÇELİK
Assistant Professor, Bolu İzzet
Baysal University, Faculty of
Education, Department of Foreign
Language Education, Bolu, Turkey
Email: seda.cosar@ibu.edu.tr

Geliş Tarihi/Submitted:
18.09.2022

Kabul Tarihi/Accepted:
19.12.2022

Anahtar Kelimeler:

Tekinsizlik, Sigmund Freud, Doris
Lessing, *Beşinci Çocuk*, Gerilim

Keywords:

The Uncanny, Sigmund Freud,
Doris Lessing, *The Fifth Child*,
Thriller

Kaynak gösterme/Citation:

Coşar Çelik, Seda (2022). “Doris
Lessing’in *Beşinci Çocuk*
Romanında “Tekinsizlik” Hissi”.
World Language Studies (WLS), 2
(2): 68-90

Özet

“Doris Lessing’in *Beşinci Çocuk* Romanında ‘Tekinsizlik’ Hissi” başlıklı bu makalede beşinci çocuklarının doğumu ile tekinsiz etki altına giren Lovatt ailesinin yaşantısına odaklanılacaktır. David ve Harriet Lovatt’ın Ben adındaki beşinci çocukları, kardeşlerinin aksine romanda açıklanmayan bir sebepten dolayı diğer insanlardan farklıdır. Çok açıktan söylenirse de bu farklılığın bir genetik sapma sonucu Ben’de insan ırkının en ilkel dönemlerine ait genlerin aktif olması ile oluştuğu ima edilir. Bu genetik sapma, fiziksel olarak çok göze çarpan bir anomalisi olmamasına rağmen Ben’in fark edilir derecede çirkin olmasına sebep olmuştur. Bunun yanı sıra, Ben psikolojik ve bilişsel olarak da geri durumdadır. Ben’deki farklılık hamilelik döneminden itibaren henüz fetüs halindeyken bile annesi tarafından çok kuvvetli bir şekilde hissedilir. Ben, fazlaca hareketli bir bebektir ve Harriet hamileyken dahi onu düşman olarak görmeye başlar. Tekinsiz etki hamilelik döneminden itibaren ortaya çıkar ve doğumu takiben Ben ile karşılaşan herkese sirayet eder. Roman boyunca Ben, “ecinni”, “ucube”, “canavar” ve “düşman” gibi kötücül kelimeler ile anılır. Alanında uzman hiç kimse Ben’deki durumu net bir şekilde açıklayamaz. Bu makalede, Ben’in dış görünüşü ve davranışlarıyla herkesi tedirgin etmesi, etrafına dehşet saçması, ondaki durumun net bir şekilde hiç kimse tarafından açıklanamaması, insan görünümünde olmasına rağmen kendisinden insan değilmiş gibi bahsedilmesi Sigmund Freud’un tekinsizlik kavramı ile ilişkilendirilerek açıklanacaktır.

Abstract

This article titled “The Uncanny Feeling in Doris Lessing's *The Fifth Child*” focuses on the life of the Lovatt family, which is haunted by the uncanny feeling after the birth of their fifth child. David and Harriet Lovatt's fifth child, named Ben, is different from other people for a reason not explained in the novel. Although not explicitly stated, it is implied that this difference occurs because of a genetic deviation which has activated genes belonging to the most primitive periods of humans. This genetic deviation has caused Ben to be noticeably ugly although he has no obvious physical anomaly. In addition, he is psychologically and cognitively impaired. The difference in Ben is felt starting from the pregnancy period, even when it is still a fetus. Ben is a very active and strong baby and during the pregnancy and Harriet begins to see him as her enemy. The uncanny effect occurs in the pregnancy period and spreads to anyone who meets Ben after his birth. Throughout the novel, Ben is referred to with evil words such as "demon", "freak", "monster" and "enemy". No expert can clearly explain the situation in Ben. He scares everyone with his physical appearance and behavior, he causes terror and makes people uneasy for some unexplained reasons. His situation remains a mystery and no one can offer a reasonable explanation. In this article, all of these will be examined by referring to Sigmund Freud's theory of the uncanny.

1. GİRİŞ

Doris Lessing'in *Beşinci Çocuk* (1988) romanı esere adını veren beşinci çocuklarının doğumu ile hayatları alt üst olan Lovatt ailesinin yaşantısına odaklanır. Ailenin Ben adındaki beşinci çocuğu, ilk dört çocuğun aksine, doktorlar dahil kimsenin kesin ve net bir şekilde açıklayamadığı sebeplerden dolayı herkesten farklıdır. Bu farklılık, Ben'in hem fiziksel özelliklerinde hem de davranışsal ve bilişsel gelişiminde gözlemlenir. Ben'in görünüşte adı konulabilecek bir anomalisi yoktur; fakat Ben fark edilir derecede iri bir bebektir. Bu irilik, henüz bebek olmasına rağmen zaman zaman onun yetişkinler tarafından dahi zapt edilememesine neden olur. Ben'in doğumuyla birlikte romandaki gerilim yavaş yavaş artar. Şöyle ki başta annesi Harriet olmak üzere ailenin tümünde Sigmund Freud'un anlattığı şekliyle tekinsizlik hissi olarak açıklanabilecek bilinmezlikten ve açıklanamamaktan kaynaklanan korku ve gerilim duygusu hâkim olur.

Ben'deki açıklanamayan farklılık aslında ana rahmine düştüğü andan itibaren özellikle annenin duygu durumundaki değişiklikler ile kendini gösterir. Hamileliğinden itibaren korku, huzursuzluk, kaygı ve tam olarak açıklayamadığı olumsuz duygular ile mücadele eden Harriet, doğum sonrasında bebekte ters giden bir şeyler olduğunu hisseder fakat bunun ne olduğunu tam olarak anlayamaz. Gerek çekirdek ailenin gerekse geniş ailenin diğer fertleri bu açıklanamaz tuhaflığın farkındadırlar ama kimse bunu isimlendiremez. Normal çocuk gelişimi ile uzaktan yakından hiçbir ilgisi olmayan vahşi, agresif ve hayvani tavırları ile çevresindeki herkesi tedirginliğe iten Ben, romanda zaman zaman "canavar" ve "yaratık" gibi kelimeler ile anılır. Ben'in aslında bir genetik geri dönüş sonucu olarak insan ile hayvan arasında bir yerde konumlandırılacak bir varlık olduğu ima edilir. Milyonlarca yıl önceden gelen insansı genetik mirasın kimi özelliklerini taşımaktadır. Fakat, içine doğduğu 1970'ler zaman diliminde yaşayan insanlar tarafından anlamlandırılmayan ve açıklanamayan bu özellikleri tüm çevresinde, özellikle de annede, tekinsiz bir duygu durumunun oluşmasına neden olur.

Bu makale, Harriet'in Ben'e hamile kalışı ve Ben'in dünyaya gelişinin ardından yaşanan adı bir türlü konamayan tuhaflık, belirsizlik ve açıklanamaz olan durumların yarattığı korku, kaygı ve tedirginlik gibi duyguları Sigmund Freud'un tekinsizlik kavramı ile ilişkilendirerek tartışmayı amaçlar. *Beşinci Çocuk*'ta tekinsizlik hissi, Ben'in durumunun doktorlar tarafından bilimsel bir yolla dahi açıklanamıyor olması ve tanımlanamaz olanın yarattığı korkutucu ve kaygı verici duygular ile ilişkilendirilecektir. Ben'in hayvansı, öngörülemeyen, agresif hal ve hareketleri, insanın aslında aşına olduğu bir durum olsa da yeni doğmuş bir bebek bedeninde ve açıklanamayan sebeplerle görüldüğünde oluşan duygu tekinsizlik hissi olarak

yorumlanacaktır. Bir sonraki bölümde daha detaylı anlatılacağı üzere, tekinsizlik hali, aslında aşına olunduğu halde açıklanamayan bir sebepten dolayı insanda korku, kaygı ve endişe gibi duygulara neden olur. Bu noktada, tekinsizi yaratanın yeni bir şey olmadığı vurgulanmalıdır. Aksine, tekinsiz olan, insanın daha önceden karşılaştığı ya da en azından varlığından haberdar olduğu ama bastırıldığı bir şeydir. Tekinsiz etki, bastırılmış olanın bir tetikleyici ile ortaya çıkması ile görülür. Doris Lessing'in *Beşinci Çocuk* romanında bu durum insanın genetik mirasını taşıdığı halde alışıldık insan hal ve hareketlerine sahip olmayan, görünüş olarak da tuhaf olan Ben'in doğumu ile ortaya çıkar. Ben'in tekinsiz etkiyi ne şekillerde ortaya çıkardığına odaklanmadan önce, Sigmund Freud'un tekinsizlik kavramı üzerinde durmak yerinde olacaktır.

2. SİGMUND FREUD'UN "TEKİNSİZLİK" KAVRAMI ÜZERİNE

Başlarken, korku ve açıklanamayan tedirginlik hissi ile bağdaştırılan tekinsizlik kavramının, başta edebiyat ve psikanaliz olmak üzere, farklı disiplinlerin çalışma alanları içinde, birçok kuramcı tarafından ele alındığını, tartışıldığını ve çeşitli bağlamlarda incelendiğini hatırlamakta fayda var: "Tekinsizlik, on dokuzuncu yüzyılın ortalarından günümüze -Karl Marx ve Friedrich Nietzsche'den Sigmund Freud, Martin Heidegger, Ludwig Wittgenstein ve Jacques Derrida'ya kadar- eleştirel, edebi, felsefi ve politik yansımanın odak noktası olmuştur" (Royle, 2003, s. 4)¹. Bununla da sınırlı kalmayarak, Jo Collins ve John Jervis'in dile getirdiği gibi "tekinsizlik üzerine çalışmalar yayılmaya devam etmiş ve artık bugün insani bilimlerden mimariye, queer çalışmalarından sömürgecilik sonrası çalışmalara, sosyolojiden şehircilik çalışmalarına bir dizi alanı" içine almıştır (2008, s. 1-2). Kavram disiplinlerarası bir alanda yer almasına rağmen tekinsizlik dendiğinde akla en fazla gelenin Sigmund Freud'un 1919 yılında basılan "Tekinsizlik Üzerine" başlıklı makalesi olduğunu söylemek aşırılık olmaz (Royle, 2003, s. 6). Özellikle edebiyat çalışmalarında daha çok Freud'un öncül makalesinin okuması ön plana çıkar: "Tekinsiz, en azından Gotik'ten beri edebiyatta bir tema olarak elbette önemli olsa da ana kültürel kaynak haline gelen Freud'un 1919 tarihli makalesidir. Bu makalenin kendisi, ilk yarım yüzyılı boyunca uygun bir şekilde gizli bir mevcudiyete öncülük etti, ardından 1970'lerde dramatik bir geri dönüş sahneledi ve Atlantik'in her iki yakasında beşeri bilimler ve kültürel çalışmalar boyunca geniş çapta okundu." (Collins ve Jerkins, 2008, s. 1). Bu bölümde, tekinsizlik kavramı Freud'un makalesinde bahsettiği bağlamla sınırlandırılmış bir şekilde ele alınacaktır.

¹ Yabancı kaynaklardan alınan tüm bölümlerin çevirisi yazara aittir.

Sigmund Freud, “Tekinsizlik Üzerine” (1919) başlıklı makalesinin giriş bölümünde tekensizliği şu şekilde açıklar: “Korkutucu anlamına gelen, merak uyandıran, korkutan şeyler anlamına gelen tekensiz sözcüğünün çok net bir tanımı olmasa da korkularla ilgili olan pek çok şeyi anlatmak için kullanılmaktadır” (s. 33). Freud aynı metinde tekensizlik duygusu üzerine örneklendirmelere ve kavramsallaştırmaya başlamadan önce kavramdan genel hatlarıyla “insanların korkuyla ilişkilendirdikleri ve aşına oldukları bir his” olarak bahseder (2019, s. 34). Freud, tekensizlik hissini yaratan bu çelişkiyi, kelimenin Almanca karşılığının sözlük anlamlarını detaylı bir şekilde inceleyerek açıklamaya çalışır. Freud’un aslında basit bir sözcük çalışması gibi görünen *heimlich/unheimlich* (aşına ve yabancı) tanımlamasının nihayetinde bir paradoks ortaya çıkardığı söylenebilir. Şöyle ki, Freud, Almanca *unheimlich* kelimesinin, “bilinen, aşına olunan, yakın, tanıdık olan birine ya da bir şeye ait” anlamına gelen *heimlich* kelimesinin zıddı olduğunu söyler. (2019, s. 37). Fakat çelişkili bir şekilde, *heimlich* kelimesi aynı zamanda “gizlenen, gözden uzak olan, böylece başkaları tarafından bilinmeyen, saklanan” anlamına da gelmektedir (2019, s. 38). Freud bu çelişkiye kapsamlıca değinir ve aşına (*heimlich*) olan her şeyin aslında yabancı (*unheimlich*) yani tekensiz olabilme potansiyelinden bahseder: “*Heimlich*, sonuç itibarıyla, zıt anlamlısı olan tekensiz ile aynı yerde kullanılmadığı sürece her iki anlamını da içinde barındıran bir sözcüktür. Tekensiz bir nevi *heimlich*’in alt türüdür” (2019, s. 41). Biraz daha açmak gerekirse, iki kavram birbirini kapsar ve çelişkili gibi görünse de bu kapsama tekensiz etkinin ortaya çıkmasında önemli bir faktördür. Buna göre hem tanıdık hem gizemli olan ve aynı zamanda korku duygusunu da tetikleyen şey tekensizdir. Aşına olduğu halde bir noktada bastırılmış ve dolayısıyla yabancı hale gelmiş olanın yeniden ortaya çıkışı tekensiz etkiyi doğurur. Örneğin, çocuklukta deneyimlenen ama bastırılmış korkuların sonradan gün yüzüne çıktığı an tekensizi meydana getirir. Bastırılmış olanın geri dönüşü doğrudan bununla ilintilidir (Freud, 2019, s. 70). Freud, bu konuyu makalesinde E.T.A Hoffmann’ın “Kum Adam” (1815) öyküsünün kısa bir irdelemesi ile ele alır. Öykü, Nathaniel adlı bir çocuğun çocukluk ve delikanlılık dönemlerinde yaşadığı korkuları birbiri ile ilişkilendirerek ele alır. İleriki yaşlarında kimi imgeler ile karşılaştığında çocukluk travmaları canlanan Nathaniel’in yaşadığı dehşet ve tedirginlik halleri, çocukken bastırılmış olduğu korkuların canlanması ile ilişkilendirilir.

Nesnelere dair muğlaklık, insan ötesi varlıklar ve ölüme dair detaylar örneğin “ölülerin yeniden canlanması mevzusu” da tekensizdir (Freud, 2019, s. 67). Özetlemek gerekirse, tekensiz etkiyi yaratan şunlardır: “Dünya ve onun içindeki varlıklar hakkında neyin gerçek ve gerçek dışı ya da hayali olduğuna dair doğal kabul edilen varsayımlar; bu varlıkların ölü ya da diri,

canlı ya da cansız, doğal ya da yapay, öz ya da başka bir şey olup olmadığı” konularındaki muğlaklıklar (Jervis, 2008, s. 11). Bu belirsizliklerden kaynaklanan endişe ve korkuya *Beşinci Çocuk* romanından bahsedilen bölümde detaylı bir şekilde değinilecektir. Örneğin, kendi bebeği olmasına rağmen, annenin hissettiği yabancılaşma ve dehşet buna örnek verilebilir. Çünkü tekinsiz etki ortaya çıktığında bir insan “rahatsız edilecek bir şey olduğundan ille de emin olmadığında bile, bir şey tarafından rahatsız edilebilir” (Jervis, 2008, s. 11). Dolayısıyla romanda Ben’in tıbbi durumu netleştirilemez ve tüm aile fertlerinin duyguları sevgi-nefret arasında, isimlendirilemez bir yerde konumlanır. Bu durum başta anne olmak üzere herkesin Ben’e yabancılaşmasına neden olacaktır. Bu noktada, yabancılaşmanın da tekinsizin bir parçası olduğunu vurgulamak gerekir: “Freud’da yabancılaşma özünde tekinsiz olarak isimlendirdiği şeydir” (Bloom, 2009, s. XV). Aşına olunduğu halde bastırılmış olan her ne varsa geri dönüşü yabancılaşmayı da beraberinde getirir. Bu yabancılaşma, tekinsiz olanın isimlendirilemez, açıklanamaz ve anlamlı bir noktada konumlandırılmaz hale gelmesinin de bir sonucudur.

Tekinsiz olan hem gerçek hayatın hem de kurmacanın bir parçası olabilir. Gerçek hayatta veya kurmaca dünyalarda farklı şekillerde ortaya çıkabilen tekinsiz etki “doğrudan anlaşılabilir kontrol edilemez” ve “tekinsizliğin yapısı gerçek olayları, bireyleri, kurumları açıklamak için de kullanılabilir” (Doğan, 2014, s. 222). Gerçek hayatta tekinsiz etkinin nerelerde ortaya çıktığına iki farklı örnek vermek yerinde olacaktır. Daha önce de vurgulandığı gibi tekinsiz etki tanıdık gibi görünen ama bastırılmış, alışılmışın dışında ve belirsiz olanın yarattığı bir etkidir. İnsanlar bu belirsizliğin ortaya çıkardığı korku, kaygı ve tedirginlik duygularını gerçek hayatta farklı şekillerde deneyimleyebilirler. Mesela, “Tekinsizliğin Psikolojisi Üzerine” başlıklı makalesinde Ernest Jentsch “Bir cesedin, ölü kafasının, iskeletlerin vb. şeylerin insanda yarattığı korku, bilinmeyen bir canlıya ilişkin akla gelen düşüncelerin bu gibi şeyleri anımsatıyor olmasıyla açıklanabilir” der (2019, s. 28). Fakat, işleri her gün ölümlerle karşılaşmayı ve hatta bir arada olmayı gerektiren insanlarda bu korkunun zamanla kaybolduğunu da ekler (2019, s. 28). Ölüm, insan hayatının bir parçası olmasının getirdiği mecburi ve dolaylı aşinalığa rağmen, gene de çoğu insanın gündelik hayatın akışında bastırıldığı, geri plana attığı bir olgudur. Çünkü sürekli ölümü düşünerek hayata devam etmek gündelik hayatın olağan akışına aykırıdır. Tekinsiz olanı açıklarken Freud, “aslında ne yeni ne de yabancı bir şeydir, yalnızca zihinde aşına olunan, eskiden beri yerleşik fakat bastırılma süresinde yabancılaşılacak bir kavramdır” diye bahseder (2019, s. 60). Bu bağlamda düşünüldüğünde, ölümü anıştıran kafatası, iskelet, ceset, mezarlık gibi imgelerin tekinsiz etki yaratması bastırılmış olanın aniden gün yüzüne çıkmasıyla ilgilidir. Bir başka deyişle, ölüm insan doğasının bir parçası olsa bile insanın aslında yabancı

olduğu bir durumdur. Hayatta kalanlar için her yönüyle belirsiz olan ölüm deneyimi, her gün onunla bir şekilde haşır neşir olan biri için ise kısmen tanıdıktır. Bu aşinalık ve tanıdıklık hali tekinsiz etkinin oluşmasını engeller. Tam da buna bir örnek olarak *Hamlet*'teki kafatası sahnesi verilebilir. Bu sahnede, Hamlet ve Horatio mezarlığa doğru yürürlerken Hamlet'in "Adama bak, hiç saygısı yok. Hem mezar kazıyor hem şarkı söylüyor" demesi üzerine Horatio "Alışmış artık, aynı işi yapa yapa etkilenmez olmuş" yanıtını verir (1999, s. 190). Ölümü hatırlattığı için kötü hissetse de kafatasının kendisini küçükken eğlendiren saray soytarısı Yorick'e ait olduğunu öğrenince Hamlet korkmaz, hiçbir tedirginlik hissetmez. Burada, tekinsizlik hissini yaratanın, bilinmezlik, belirsizlik ve alışılmadık olma durumu olduğu yorumu yapılabilir. Benzer bir şekilde, gerçek hayatta da bir mezarlık bekçisinin ya da bir adli tıp uzmanının her dakika tekinsiz etki altında olduğunu söylemek zordur.

İnsanların ölümü hatırlatan imgeler ile karşılaştıklarında yaşadıkları tekinsizlik hissine ek olarak, gerçek hayatta karşılaşılabilecek tekinsiz etkiye bir başka örnek de Nicholas Royle'un bahsettiği, yaklaşık beş bin yıl önce yapıldığı tahmin edilen Stonehenge² örneğidir. Royle şöyle diyor: "Stonehenge tekinsizdir. Yeni ve yakın zamandan görünür, ama antiktir" (2003, s. 9). Bu örnekte tekinsiz etki insanın tarih öncesinden bugüne kalan bir nesne ile etkileşimi sonucunda ortaya çıkar. Düzlüğün ortasına dizilmiş bu iri taşlar tarihi bir anıt olarak insanlara çok tuhaf gelmese de anıtın yapılış amacı ve ilk yapıldığı dönemdeki işlevi konularında hala belirsizlik vardır. Şöyle ki Stonehenge'in asıl yapılma amacının, ilk var olduğu zamanlarda ve tarihin akışı içinde tam olarak ne için kullanıldığının bilinmemesi, boyutlarına rağmen kimi taşların başka bölgelerden taşınmış olabileceği gibi detaylar bu devasa taşlarla karşılaştığı zaman günümüz insanında tekinsiz bir etki bırakıyor olabilir. Bunun sebebi, UNESCO Dünya Mirası Listesinde de bulunan bu antik anıt taşların insanlık tarihinin bir parçası olarak insanda aşinalık oluşturması ama aynı ölçüde de saklı, gizemli ve yabancı bir yanının olmasıdır. Tekinsiz etkinin gerçek hayatta ne şekillerde oluşabileceğine dair bu örneklerden de görüleceği üzere kavram, Freud'un da vurguladığı gibi, aslında birbirinin zıddı olan aşinalık ve yabancılık duygularının aynı anda ortaya çıkması ile ilişkilidir.

Daha önce bahsedildiği gibi farklı disiplinlerin çalışma alanları içinde sayılsa da tekinsizlik kavramı edebiyat alanında fazlasıyla ilgi görmüştür. Bunun nedeni, Freud'un tekinsizlik hissini etraflı bir şekilde ele aldığı makalesinde kavramı E. T. A. Hoffmann'ın "Kum Adam" öyküsü üzerinden örneklendirerek anlatması olabilir. Ayrıca, kurmaca metinler,

² İngiltere, Wiltshire, Salisbury'de bulunan tarih öncesinden kalma taş anıt yapı. 1986 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesine dahil edilmiştir.

tekinsiz etki yaratmak için çok uygun araçlardır: “Tekinsizlik, edebiyatta, öykülerde ve hayal ürünü eserlerde tasvir edildiği gibi, aslında ayrı bir tartışmayı da hak ediyor. En önemlisi, edebiyat gerçek hayattaki tekinsizlikten daha yaratıcı bir alana sahiptir çünkü tekinsizi tamamen içine alarak gerçek hayatta hiç rastlanmayan daha başka bir noktaya taşıyabilir” (Freud, 2019, s. 71). Kurmaca metinlerde tekinsiz etki, özellikle fantastik ve gotik edebiyatta veya doğaüstü öğeler barındıran metinlerde okurun deneyimlediği bir duygu olabildiği gibi, metindeki karakterlerin deneyimlediği bir duygu da olabilir. *Beşinci Çocuk* tür olarak fantastik edebiyat kategorisine girmez. Fakat bire bir karşılığı olmasa da psikolojik gotik romana yaklaştığı söylenebilir. Roman, açıktan doğaüstü öğeler de barındırmaz ama bir korku ve gerilim romanı olarak rahatlıkla ele alınabilir. Korku-gerilim türlerinde okurda bırakılan etki önemlidir. Fakat bu makalede, okurun okuma deneyiminden ziyade *Beşinci Çocuk* romanında başta annede olmak üzere kimi karakterlerde oluşan tekinsiz etkiye odaklanılacaktır.

Beşinci Çocuk romanında aşinalık ve yabancılik ikilemi (heimlich/unheimlich), kimi kadınların hamilelik sürecinde yaşadığı, adı konmayan tedirginlik ve ruh hali değişimleri ile kendini gösterir. Buna bir örnek olarak hamileliğin de hem aşına olunan hem de aslında yabancı bir deneyim olduğunu söylemek yanlış olmaz. Çünkü nesilden nesile aktarılan bilgi ve deneyimler bir tür farkındalık ve aşinalık yaratsa da hamilelik zaman zaman bilinmez ve öngörülemez bir süreç olabilir. Bir başka deyişle, kadın bedeninin doğurganlık yetisinden dolayı aşına olunması beklenen hamilelik ve doğum süreci hem tanıdık hem de yabancıdır. Bu nedenle, en azından bilgisel düzeyde aşinalık olduğu halde bilinmez bir süreç olduğundan kimi kadınlar için tekinsiz bir deneyime de dönüşebilmektedir. Freud’un “Tekinsizlik Üzerine” makalesinde ana rahminde olma anı diri diri gömülme korkusu ile ilişkilendirilmiştir: “Bazı insanlara göre yanlışlıkla diri diri gömülme düşüncesi, en tekinsiz hadisedir. Ne var ki psikanaliz, bu korkunç hayalin yalnızca, korkunç hiçbir yanı olmayan başka bir hayalin şekil değiştirmiş hali olduğunu, anne rahminde bulunma halinin bir yansıması olduğunu öğretmiştir” (2019, s. 64). *Beşinci Çocuk* romanında Harriet’in son hamilelik süreci, Ben’in cenin haliyle henüz ana rahmindeyken dahi adeta diri diri gömülmüş bir yetişkinin yerin altından kurtulmaya çalışmasına benzetilebilecek sertlikte hareketlerinden dolayı en zor haliyle yaşanır. Bir sonraki bölümde detaylı anlatılacağı üzere, Ben’in ana rahmindeyken bir yetişkin kuvvetinde olduğu iması vardır. Freud, Ernest Jentsch’in “Tekinsizliğin Psikolojisi Üzerine” makalesine gönderme yaparak, Jentsch’in bir hikâye anlatırken kolayca tekinsiz etki yaratmanın en iyi yollarından biri olarak okuru hikayedeki belirli bir figürün insan olup olmadığı konusunda belirsizlik içinde bırakmak olduğunu söylediği bölüme dikkat çeker (2019, s. 42). Benzer bir durum *Beşinci*

Çocuk'taki Ben için de söylenebilir. Ben'in ana rahmindeki halinden itibaren insandan öte başka bir şey olduğu vurgusu roman boyunca devam eder, hatta kimi zaman açıktan söylenir. Gerek annede gerekse romandaki diğer karakterlerde oluşan tekinsizlik duygusu tam da bu belirsizlik ile ilgilidir.

3. BEŞİNCİ ÇOCUK İLE GELEN TEKİNSİZLİK HİSSİ

Bu bölümde, *Beşinci Çocuk* romanındaki tekinsizlik hissi iki yönden incelenecektir: İlki, Harriet'in Ben'e hamile kalışı ile başlayan ve sadece annenin hissettiği tekinsizlik hissi, diğeri ise Ben'in doğumunu takiben başta annesi olmak üzere Ben ile herhangi bir şekilde etkileşime giren diğer karakterler tarafından deneyimlenen tekinsizlik hissi. Bu ayrımın yapılmasındaki amaç, annenin hamilelik sürecinde yaşadığı zorluklar ile doğum sonrasında yaşadığı duygu karmaşasını doğum sonrası depresyonundan ayırmak ve tekinsiz etki ile ilişkilendirmektir. Romanda doğum sonrası depresyonuna herhangi bir atıf bulunmamaktadır. Fakat, hamilelik süreci ile annede kendini gösteren ve doğum sonrasında artan huzursuz ruh hali doğum sonrası depresyonu ile yorumlanmaya da açıktır. Dolayısıyla, bu ikisini ayırt edebilmek için sadece annenin değil romandaki diğer kişilerin de tepkilerine yer verilecektir.

Romanın başında, Harriet ile David Lovatt'ın tanışmaları, evlenmeleri ve çok çocuklu bir aile kurma hayallerinden fazla detaya girilmeden, hızlıca bahsedilmiştir. Aynı şekilde, Lovatt ailesinin Ben'den önceki ilk dört çocuğunun dünyaya gelişi de çok kapsamlı ele alınmamıştır. Harriet ve Ben Viktoryen tarzı büyük bir evde yaşayan, çok çocuklu bir aile olma hayali kuran genç bir çifttir. Fakat bu hayal beşinci çocukları Ben'in doğumu ile kabusu dönüşür. Norma Rowen, *Beşinci Çocuk* ile *Frankenstein* romanlarını karşılaştırdığı makalesinde iki romanda da idealize edilen ütopyik aile atmosferinin, uyumsuz ve tuhaf bir çocuğun doğumu ile bozulduğunu karşılaştırmalı bir şekilde ele alır (1990, s. 41-42). Rowen, ayrıca, Viktorya dönemi aile hayatına öykünen çift için "eğer Lovatt ailesi bir önceki yüzyıla bir geri dönüşse, Ben çok daha radikal bir geçmişe, ilkel insansuların henüz gelişmeye başlamadığı tarihten önceki bir zamana geri dönüştür" diyerek Ben'deki durumun ciddiyetinin bir kere daha altını çizer (1990, s. 44). Her iki karakterin de tekinsiz olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ayrıca, her iki durumda da idealize edilen geçmiş hayal kırıklığı ile sonuçlanmıştır.

Harriet, ilk dört hamileliğinde mutlu, huzurlu bir süreç geçirmiş, ufak tefek sorunlara rağmen sorunsuz doğumlar yapmış, sağlıklı çocuklar dünyaya getirmiştir. Doğum sonrası sürecin beklenen, doğal yoğunluğu ve yaşları birbirine yakın çok çocuklu bir aile olmanın da getirdiği ilave yorgunluğa rağmen Lovatt ailesi geniş ailelerinden de aldıkları destek ile hiç

şikâyet etmeden çocuklarını mutlulukla büyütmektedirler. Bu haliyle adeta peri masalını andıran ev ortamı, Harriet'in beşinci çocuklarına hamile kalışı ile aniden bozulur. Romanda, çiftin tanışması, evlenmesi ve ilk dört çocuklarının doğuşu hızlandırılmış bir anlatı olarak verildikten sonra Harriet'in Ben'e hamile kalışı ile anlatı aniden yavaşlar.

Harriet'in beşinci hamileliği diğerlerinden çok farklıdır. Bunun nedeni, bu son hamileliğinin Harriet'i hem fiziksel hem de psikolojik ve duygusal olarak çok zorlamasıdır: "Harriet çılgına dönmüştü, bitkindi [...] huysuzdu; kolaylıkla öfkelenip gözyaşlarına boğuluyordu. David onu mutfak masasına oturmuş, başını ellerinin arasına almış, bu yeni fetüsün onu zehirlediği hakkında homurdanırken buldu" (2018, s. 35)³. Tam burada, henüz yaklaşık üç aylık hamile olmasına rağmen, fetüs tarafından zehirlendiği paranoyası sebebiyle, Harriet'in tekinsiz etki altında olduğu söylenebilir. Bir anne adayını, hamilelik sürecinde karnında taşıdığı bebeğe hem aşına hem de yabancı olabilir. Aşinalıkla gelen kabullenme, sonuçta kendinden olma bir varlık dünyaya getirecek olmakla ilgilidir. Fakat anne adayını aynı zamanda yabancılaşma da hissedebilir çünkü, bebeği hiç görmediği gibi tam olarak neye gebe olduğunu ve kendisini nelerin beklediğini de bilmemektedir. Aşinalık ve yabancılaşma ikiliği, Freud'un da bahsettiği tekinsiz etkiyi meydana getiren önemli bir detaydır (2019, s. 38-39). Hamilelik döneminde kadınların hissettiği yorgunluk, bitkinlik, hormonal değişikliklerden kaynaklı duygusal çalkantılara ek olarak Harriet'in zehirlendiğini düşünmesi açıklaması olmayan bir korku ve tedirginlik içinde olduğuna işaret eder. Daha önce dört çocuğu olmasına rağmen, beşinci hamileliğinde Harriet gebelik deneyimine karşı bir tür yabancılaşma hisseder. Diğer hamileliklerinden farklı olarak, henüz bilmediği bir sebepten dolayı Harriet bu bebeğe karşı sevgi ve merhamet duyguları ile dolu değildir. Fiziksel olarak çok yorgun olmakla birlikte duygusal olarak da çökmüş durumdadır. Tüm bunlar tekinsiz etkinin ortaya çıkışına işaret eder.

Normal bir gebelikte, ilk üç ayda bebek hareketlerini hissetmek oldukça zordur; fakat Harriet bebeğin hareketleri nedeniyle çok acı çekmektedir. Bebeğin hareketlerinin aşırılığını fark eden eşi David, Harriet'in hamileliğinin daha ileri bir döneminde olabileceğinden şüphelenir (s. 38). Doktor kontrolüne gittiklerinde doktorun tavırları da tekinsiz etkinin iyice güçlenmesine neden olur: "Onun elleri altında uzanmış yatarak profesyonel ve ketum yüzüne bakarken, başka bir şey söylemesini arzu ediyordu. Ama ne? *Bir açıklama*" (s. 40). Doktor ise Harriet'e beklediği açıklamayı yapmadığı gibi, sadece kendisini fazla yormamasını söyler (s.

³ Makalenin tamamında *Beşinci Çocuk* romanından yapılan alıntılar, romanın 2018 yılında Delidolu Yayınları tarafından basılan Niran Elçi çevirisinden alınmıştır.

40). İleriki bölümlerde de görüleceği üzere, Harriet'in yaşadığı gebelik ve annelik deneyimine dair bir açıklama için çırpınmasına rağmen doktorların Ben'deki durumu açıklayamamaları ve muayeneyi geçiştirmeye çalışıp sessiz kalmayı tercih etmeleri tekinsizlik hissini ortaya çıkaran en önemli etkidir. Bu noktada, tekinsizlik duygusunu yaratan önemli bir etkenin belirsizlik olduğu yeniden vurgulanmalıdır: "Bir kişi ortaya çıkan bir duruma aşına olmadığında ve bunun belirsizlik yaratması halinde burada bir tekinsizlik hissedecektir diyebiliriz" (Freud, 2019, s. 35). Gebelik sürecinden itibaren Ben ile ilgili her ne yaşıyorsa yaşansın en azından bunun uzmanlar tarafından akla yatkın bir açıklamasının olması Harriet ve David'i gelecekte onları nelerin beklediği konusunda rahatlatılabilecekken, çift her doktor ziyaretinden eli boş döner. Benzer bir durum Harriet beş aylık hamileyken de yaşanır:

Dr. Brett'i tekrar ziyaret etti, çünkü fetüsün enerjisi yüzünden uyuyamıyor, dinlenemiyordu. Bebek karnını yarıp dışarı çıkmaya çalışıyordu sanki.

'Şuna bakın,' dedi karnı kabarır, kasılır ve dinerken. *'Daha beş aylık.'*

Doktor her zamanki testleri yaptı ve 'Beş ay için büyük, ama anormal ölçüde değil,' dedi.

'Daha önce böyle bir vakayla karşılaştınız mı?' Harriet'in sesi sert ve buyurgandı, doktor sinirle baktı ona.

'Tabii ki daha önce enerjik bebekler gördüm, evet,' dedi kısaca. Bunun üzerine Harriet sordu. 'Daha beş aylıkken? Böyle?' Doktor ona aynı şekilde karşılık vermeyi reddetti. (s. 42)

Burada, doktorun açıklama yapmaması, muayene sırasında fetüste fizyolojik bir anomali fark etmemesi ile ilgili olabilir. Normalden iri ve enerjik olması dışında bebeğe dair söylenecek pek bir şey yoktur. Fakat, Dr. Brett annenin gebelik deneyimlerini dinlediğinde bunun normal ve alışıldık olduğunu da söylemez. Anneyi rahatlatacak açıklama veya telkinde bulunmaz. Tekinsiz etkiyi yaratan tam da bu söylenmeyen, açığa çıkarılmayan, sanki hissedilen ama açıkça ifade edilmeyen korkutucu durumdur. Bu da gene Freud'un bahsettiği açıklaması olmayan belirsizlik ile ilişkilendirilebilir. Daha önce gebelik deneyimi olmasına rağmen hiç aşına olmadığı bu durumun açıklaması da yapılamadığında, Harriet bir çeşit yabancılaşma yaşar. Bu nedenle, Dr. Brett'in suskunluğu belirsizliğin ve bu vesileyle de tekinsiz etkinin oluşmasına vesile olur. Beşinci çocuktan önce dört ayrı gebelik deneyimi yaşamış bir kadın olarak Harriet bu son gebeliğindeki farkı çok net hisseder fakat sebebini bilememesi ve bir açıklama ya da destekten yoksun bırakılması onu iyice huzursuz eder, yalnız bırakır.

Hamilelik süreci ilerledikçe fetüsün enerjisi daha da artar. Harriet, hamileliğinin geri kalanına ancak sakinleştiriciler olarak devam edebilmektedir: "Bir doz yatıştırıcı, düşmanı –

içinde büyüyen bu vahşi şeyi artık böyle görüyordu – bir saatliğine sakinleştirirse, bu zamanı en iyi şekilde kullanıyor ve uyuyordu” (s. 44). Doğduktan sonra Ben’in sakinleştirici haplarla kontrol altına alınabildiği daha sonra da görülecektir. Fakat bunun henüz ana rahmindeyken bile gerekli oluşu başlı başına anneyi tedirgin eden bir durumdur. Harriet için hamilelik süreci katlanılmaz bir hal alır ve çektiği acılardan dolayı psikolojisi de bozulur. Fetüsün rahim içinde kapalı hali ve alışılmamışın dışında enerji ve güce sahip oluşu onu bir bebek olarak hayal etmeyi zorlaştırır. Harriet, hamilelik sürecinin olağan akışından tamamıyla farklı bir deneyim yaşadığının farkındadır. Karnındaki normal bir bebek olamayacağı ve vücudunun ne olduğu bilinmeyen bir varlık tarafından ele geçirildiği duygusu tekinsizlik hissini ortaya çıkarır:

Harriet’in zamanı acıya dayanmak, acıyı kontrol altına almakla geçiyordu. Beyninde hayaletler, canavarlar yaşıyordu. Bilim insanları deneyler yaparak farklı büyüklükteki iki farklı hayvan cinsini bir araya getirdiğinde Harriet, zavallı anne bu şekilde hissediyor herhalde, diye düşünüyordu. Deneylerin başarısız sonuçlarını, acınası yaratıkları hayal ediyordu, ona korkunç ölçüde gerçek gelen yaratıkları: danua veya borzoi cinsinden bir köpekle küçük bir spanyelin melezi ya da bir aslanla köpeğin; kocaman bir araba atı ile küçük bir eşeğin; bir kaplanla keçinin melezini. Bazen karnının içindeki hassas duvarları toynakların, başka zamanlarda pençelerin tırmaladığını sanıyordu. (s. 45)

Görüldüğü gibi, Harriet taşıdığı bebeğin adeta farklı hayvan ırklarının çiftleşmesiyle ortaya çıkabilecek melez ırklar kadar tuhaf olabileceğini düşünmektedir. Gebeliği boyunca yaşadığı fiziksel ve psikolojik değişiklikler hayal gücünün sınırlarını da zorlamaktadır. Bu nedenle, henüz doğmamış olan bebeğini bir canavar, hayalet gibi imgesel olarak hayal etmesi dahi zor hayali varlıklarla bağdaştırmaktadır. Burada da gene tekinsiz olanın bir canlının ne olduğunun tam olarak belli olmaması durumunda ortaya çıktığı hatırlanmalıdır (Freud, 2019, s. 42). Harriet, karnında bir bebek dışında her şey taşıyor olabileceğini hayal ederek iyice tekinsiz etki altına girer.

Romanda Harriet’in hamilelik dönemi anlatılırken beşinci çocuktan “yaratık”, “canavar”, “düşman” ve “vahşi şey” gibi içinde kötülük ve uğursuzluk barındırdığı çok aşikâr olan ama ne olduğu tam olarak belli olmayan bir varlık şeklinde bahsedilir. Lucy Arnold bu durumu “*Beşinci Çocuk*’ta, Ben’i insan olarak sınıflandırmayı sürekli reddeden bir dil mevcuttur” (2021, s. 372) diyerek yorumlar ve bu şekilde Ben’in dilin dışına da itilişine vurgu yapar. Böylelikle, Ben insandan doğma olsa da tamamıyla yabancı bir varlık olarak gösterilir. Doğum öncesinde, fetüsün normalden daha enerjik ve sert hareketleri, henüz ana rahmindeyken bile anne ile savaş

içinde olduğu şeklinde yorumlanır (s. 46). Aslında, her hamilelik sürecinin doğanın olağan akışında gelişen alışıldık ve aşına olunan bir yanı vardır. Fakat, çelişkili bir şekilde, hamilelik sürecinin fetüsün doğum anına kadar ana rahminde kapalı, ulaşılamaz ve gizli oluşu nedeniyle tekinsiz olmaya müsait bir deneyim olduğu da düşünülebilir. Harriet'in beşinci çocuk örneğinde buna bir de fetüsün alışıl gelmişin ötesinde fiziksel gücü ile annede yarattığı bedensel ve duygusal travmalar eklenir. Gebeliği takip eden doktorun net ve ikna edici açıklamalar sunamaması ve çevresindeki kimsenin Harriet'i anlamaması bu deneyimde anne ile bebeğin baş başa olduğunu ima eder: “Yalnızca o da değil, hepsi...Bu bebeğin ne kadar farklı olduğunu görmeyi *reddediyorlardı*” (s. 51). Kısaca, gebelik sürecinde tekinsizlik hissi sadece Harriet'in hissettiği bir duygudur; fakat doğum ile çevredekilere de yayılır.

Beşinci çocuk Ben beklenenden bir ay önce, tam beş kilo olarak doğar. Doğumu kısa ama son derece etkili bir şekilde “bebek savaşarak çıkıyormuş gibiydi” şeklinde tarif edilir (s. 52). Hamilelik sürecinde sadece annenin hissettiği tekinsiz etki, doğum sonrasında ailenin diğer üyelerinde de kendisini gösterir: “‘Ne tuhaf, küçük bir adam,’ dedi David, canı sıkılmış gibiydi” (s. 52). David'inkine benzer bir şekilde Harriet'in annesi Dorothy de açıkça dile getirmese de tuhaf duygular içindedir. Dorothy'nin, Harriet'in Ben'i emzirdiği bir ana tanık olduğu zamanki şaşkınlık, korku ve tiksinti dolu hali tekinsizlik hissine örnek gösterilebilir: “Dorothy, Ben'e bakarken herkesin yüzünde beliren–Harriet'a öyle geliyordu–ifadeyle bu savaşı izliyordu. Tamamen kıpırtısızdı ve dikkat kesilmişti, büyülenmişti, neredeyse hipnotize olmuş gibiydi ama bakışlarında tiksinti de vardı. Ve korku?” (s. 56). Çirkin bir bebek olmanın yanı sıra Ben tanımlanamaz bir tuhafılığı da olan “tıpkı bir gudubet, ecinni ya da onun gibi bir şey” olarak tanımlanır (s. 53). Çirkinlik ve kötülük gibi tamamen olumsuz çağrışımları olan “gudubet”, “ecinni”, “canavar” ve romanın ileriki bölümlerinde kullanılan “Hobbit”, “Gremlin” (s. 99) gibi kelimeler alışılmadık olan, yabancılık duyulan ve korku uyandıran varlıklara atfedilir. Bu kelimelerle tarif edilen Ben'in, bir bebek olmasına rağmen onu gören herkeste tekinsiz bir his yaratmasının sebebi budur. Adrienne E. Gavin, “Doris Lessing'in *Beşinci Çocuk* (1988) romanı şiddetli, anlaşılmaz, yıkıcı, 'Gotikleştirilmiş' çocukları tasvir ediyor” derken Ben'den bahsetmiştir (2012, s. 15). Ben için romanda kullanılan sıfatlar ve yakıştırmalar gotik anlatıları çağırıştırır. Gudubet, ecinni, canavar, Hobbit, Gremlin gibi bu ifadeler tanımlanamaz oluşları ve korku uyandırmaları sebebiyle de tekinsiz etkiyi yaratırlar.

Ben, yeni doğan bir bebek için çok fazla yer; günde on hatta daha fazla şişe mama tüketir. Tam bu noktada romanda ilk defa “Neandertal bebek” ifadesi ile Ben'de bir genetik farklılık olabileceği vurgulanır (s. 57). Harriet ile annesi Dorothy arasındaki kısa diyalog bebekteki

açıklanamayan, teşhis edilemeyen farklılığın tekinsizlik hissine dönüştüğü anı göstermek açısından önemlidir. “Genler bu sefer özel bir şey üretti” diyen annesine Harriet “ama ne, asıl mesele bu . . . ‘Bu bebek *ne?*’” diye cevap verir (s. 57). Bu sorunun cevabını en net şekilde vermesi beklenen doktor bile üstü kapalı, belirsiz cevaplar verir. Kaptığı bir enfeksiyon nedeniyle Ben doktora götürülür. Ben’i muayene eden doktorun kısa ve hiç tatmin etmeyen açıklaması şu şekildedir: “‘Bebekte büyük bir sorun olmadığı açık’ dedi, Ben’in herkeste yarattığı aynı şaşkın, can sıkıcı tınıyla” (s. 59). Daha önce de belirtildiği üzere, Ben’in doğum sonrası çevresinde yarattığı korku, tedirginlik ve şaşkınlık sadece annesi ile sınırlı kalmaz. Hamilelik döneminde anne-bebek etkileşimi sonucu sadece Harriet’te kendini gösteren tekinsizlik duygusu, bu sefer Ben ile bir şekilde iletişim kurmak durumunda kalan herkeste benzer şekillerde ortaya çıkar: “Harriet bu yaz tatilini düşündüğünde, tek hatırladığı herkesin Ben’e nasıl baktığı oldu. Uzun, düşünceli bakışlardı, şaşkın hatta endişeli; ama sonra, herkes saklamaya çalışsa da korku geliyordu. Dehşet de vardı; gün geçtikçe Harriet’in daha da fazla hissettiği bir duygu” (s. 61). Doğum sonrası, annelerin başka insanların bebekleri hakkındaki düşüncelerinden ve yaptığı yorumlardan fazlasıyla etkilendikleri iyi bilinen bir gerçektir. Burada da Harriet’in kendi tekinsiz hislerine ek olarak, başka insanların Ben’e bakışları, şaşkınlık ve korkularını gizleyememelerinden etkilendiği görülebilir. Bu durum, Harriet’in zaten var olan korku ve dehşet hissini güçlendirir.

Beşinci Çocuk, toplumun genelinden bir şekilde farklılık gösteren bireylerin çevrelerinde uyandırdıkları duygular ve kendilerinin yaşadıkları uyum sorunları bağlamlarında da ele alınabilecek bir romandır. Ben, aslında romandaki tek farklı çocuk değildir. Ailede down sendromlu bir de kuzen vardır. Harriet’in kız kardeşi Sarah’ın kızı olan down sendromlu Amy’den romanın başında kısaca “kimseyi etkilemesin diye üstü örtülen” bir bebek olarak bahsedilir (s. 27). Üstelik babasının kızından utandığı ima edilir. Romanda, anomali ile sonuçlanan genetik farklılıklar toplumu rahatsız eden ve bu bireylerin topluma dahil edilmesinin çözümsüz kaldığı bir olgu olarak ele alınır. Bunun sebebi, romanın basıldığı 80’li yıllarda engelli hakları çalışmalarının bugünkü kadar görünür olmaması, engelli bireylerin toplumsal hayata dahil edilmelerinin ve görünürlük kazanmalarının bugüne kıyasla çok daha zor olması olabilir. Down sendromlu kuzen Amy, Ben’den farklı olarak, insanların aşına olduğu, sebebi belli ve açıklanabilir bir genetik bozukluğa sahiptir. Amy’nin teşhisinin belli olması, şiddet eğilimi olmayan, kimseyi rahatsız etmeyen kendi halinde bir çocuk oluşu, onu korku veya tedirginlik yaratan biri olmaktan çıkarır. Romanda Amy kimsede tekinsiz etki

yaratmazken, Ben neredeyse herkeste aynı dehşeti yaratır. Bu noktada, down sendromlu Amy ile Ben'in ilk karşılaşmasına bakmak gerekiyor:

Herkesin onu sevmesini bekleyen Amy gülerek, kollarını uzatarak Ben'e yaklaştı. Yaşı Ben'inkinin iki katı olan ama yarısıymış gibi görünen, etrafına sevgi saçan bu engelli çocuk aniden sessizleşti; kederli bir ifadeyle Ben'e bakarak geriledi. ... Bundan sonra, Ben'i her gördüğünde ağlamaya başladı. Ben, evdeki herkesin bayıldığı bu diğer engelli çocuktan asla gözlerini ayırmıyordu. Ama kendisinin engelli olduğunu biliyor muydu? Gerçekten de Ben engelli miydi? *O neydi?* (s. 71)

İlginç bir şekilde, down sendromlu kuzen Amy de Ben'de bir değişiklik olduğunu sezmiş ve tekinsiz etki ona da sirayet etmiştir. Emily Clark'ın da dediği gibi Ben "sıradan bir çocuk değil, kendisinden kaçılması gereken bir çocuktur" (2011, s. 178). Üstelik bu sadece çocuklar için değil, yetişkinler için de böyledir. Yani, sadece yaşlıları değil gerek aileden gerekse aile dışından çoğu yetişkin de kendilerini Ben'den sakınma gereği duyarlar. Buna bir istisna olarak sadece romanın sonuna doğru Ben ile zaman geçiren bir grup genç gösterilebilir. Ben'in onlarlayken evin dışında ve iyi vakit geçirdiğini fark eden annesi, gençlerle bir anlaşma yapar (s. 97). Bunun sonucunda, Ben bu gençler ile takılmaya, zamanının çoğunu onlarla geçirmeye başlar. Tam bu aşamada Ben'in kaç yaşında olduğu romanda net bir şekilde belirtilmez. Yine de Ben'in okul çağına başlamadan önceki iki yılını bu şekilde geçirdiği ifade edildiğinden yaklaşık 4-5 yaşlarında olduğu tahmin edilebilir.

Bu gençlerle ilişkisinde kendisi fark etmese de Ben'in zaman zaman alaya alındığı ve aşağılandığı görülecektir: "Ben'in bu gençler çetesinin evcil hayvanına veya maskotuna dönüştüğünü biliyordu. Ona kaba, hatta sert davranıyorlardı, yani Harriet'a öyle geliyordu; ona Ahmak, Cüce, Yaratık İki, Hobbit, Gremlin diyorlardı" (s. 99). Bu durum Ben'in aile içinde ve dışında herkes tarafından belli bir şekilde algılandığını, tekinsizi sembolize ettiğini kanıtlar niteliktedir. Ben, etrafında korku ve endişe yaratsa da takıldığı bu genç grup ile durum biraz daha farklıdır. Bunun nedeni bu genç grubun da davranış bozuklukları ve toplumsal düzeni bozmaları nedeniyle toplumda tekinsiz etki yaratıyor olmaları olarak yorumlanabilir: "Hem bir tehdit unsuru hem de kurban olan ve çağdaş toplum bağlamında adlandırılması gereken eksiklikleri insan toplumunun köklerine kadar uzanan Ben'i yalnızca çeşitli şekillerde toplumun geleneklerinin dışında kalanlar kabul edebilir." (Maslen, 1994, s. 47). Dolayısıyla, bu gençler Ben'i fiziksel özellikleri nedeniyle ucube olarak görseler ve zaman zaman onunla dalga geçseler de Ben'den kendilerini sakınmazlar ve onunla zaman geçirirler çünkü kendileri de toplumla uyum sağlayamamaktadır.

Ben'in karşılaştığı çoğu insanda yarattığı korku ile daha fazla yaşayamayan Lovatt ailesi henüz bir bebekken onu iyileştirilemez anomalileri bulunan çocukların aileleri tarafından bırakıldıkları bir kuruma vermeye karar verir. Bu kararda Ben'in kontrol edilemez oluşu, etrafındaki herkesi ürkütmesi ve Ben ile bir yaşamı idame ettirmenin çok zor oluşu etkili olmuştur. Henüz bir bebek olmasına rağmen Ben'in kontrol edilememesi tekinsizlik hissini kuvvetlendirir: "Tekinsiz, bu kontrol eksikliği, aşına olmama, kendinden başka biri veya bir şey tarafından kontrol edilme hissinden kaynaklanır" (Svenaeus, 1999, s. 247). Ben'in etrafında yarattığı duygu tam olarak budur. Kontrol edilememesinin yanı sıra ailesi tüm hayatını onun öngörülemez davranışlarına göre düzenlenmek zorunda kalır. Bu haliyle, henüz bir bebek olmasına rağmen durumunun tıbben tam açıklanamaması ve davranışlarının kontrol edilememesi ile Ben etrafındaki herkesi kontrol altına almıştır: "Doris Lessing'in *Beşinci Çocuk* (1988) romanı, çocuğu Gotikleştirmenin en çarpıcı örneklerinden biridir. Roman ana çocuk karakteri, yalnızca kendisini kontrol edemeyen yetişkinler için anlaşılabilir değil, aynı zamanda aile mutluluğunu yok eden biri olarak da tasvir eder" (Dodou, 2012, s. 240). Ben, romanın başlangıcında idealize edilen çok çocuklu mutlu aile ortamını yok eden çocuk olarak ele alınır. Bu haliyle ondan kurtulmak, durumu yönetemeyen, ne yapacağını bilemeyen Lovatt ailesi için tek çözüm gibi görülmüştür.

Romanın özellikle Ben'in kuruma terk edildiği bu bölümü, engelli ya da bir anomalisi bulunan bireylerin toplumdaki ne şekillerde tecrit edildiklerini göstermesi açısından çok çarpıcıdır. Normalde çok uzun bir zaman dilimini kapsayan dönemleri hızlandıran anlatı, Ben'in kuruma bırakılışı ve Harriet'in vicdan azabı nedeniyle bir süre sonra eve geri getirilişi anlatılırken yavaşlar. Ben'in terk edildiği kurum, toplumsal hayata uyum sağlayamayacak kadar farklılıklarla doğmuş bireylerin uyuşturucu ilaçlarla sürekli uyutulduğu, temel bakımlarının dahi ihmal edilmesinden dolayı sefalet içinde aslında ölüme terk edildikleri bir yerdir: "İçeride, duvarlar boyunca pek çok yetişkin ve çocuk yatağı dizilmişti. Çocuk yataklarında canavarlar vardı. Hızla koğuşun diğer ucundaki kapıya doğru yürürken her yatakta, insan kalıbından bazen korkunç derecede, bazen hafifçe sapmış bir bebek veya küçük çocuğun yattığı görülebiliyordu" (s. 86). Burada, kuruma bırakılan çocuklardan "canavarlar" olarak bahsedilmesinden de anlaşılacağı üzere, insan bedenindeki iyileştirilemeyen her türlü anomalinin tekinsizlik hissine neden olabileceği ima edilir. Bunun yanı sıra, engelli hakları ile ilgili farkındalığın günümüzdeki kadar gelişmiş olmadığı dönemlerde anomalisi olan bebeklerin bakımlarının zor oluşu da bu tür kurumlara bırakılmalarına sebep olmuştur.

Ben, bir süre burada kaldıktan sonra vicdan azabı çeken Harriet tarafından eşi David'in tüm itirazlarına rağmen geri alınır. Harriet, Ben'i ancak sakinleştirici iğneler yardımıyla uyutarak eve getirebilir. Ben'in ilkokul yaşına gelene kadarki süreci gene hızlandırılarak ve bir korku anlatısı olarak verilir. Ben'deki tanımlanamayan genetik sapma büyüdükçe daha belirgin hale gelir: "Ben'in biyolojik belirlenmişliği büyüdükçe kendini farklı şekillerde gösterir. Dolaptaki çiğ tavuğu yemekte bir sakınca görmez, öğrenme yeteneğinden yoksuldur, okulda birini yaralar" (Arıkan, 2018, s. 114). Okul hayatı ile şiddet ve uyum sorunları baş gösterince Harriet'in Ben'i tekrar doktora götürmesi gerekir. Doktor kontrolü sırasında Harriet'in bir açıklama için adeta yalvardığı görülebilir:

'O insan değil, değil mi?' . . . 'Bir başka gezegenden? Uzaydan mı geldi?'

'Hayır. Yani onu *gördünüz*, değil mi? Bu gezegende ne tür halklar – ırklar demek istiyorum—bizden farklı ne tür yaratıklar yaşadığını nasıl bilebiliriz? Geçmişte, anlarsınız ya? Gerçekten bilmiyoruz, değil mi? Burada cücelerin, ecinni veya ifritlerin, o tür şeylerin gerçekten yaşamadığını nasıl bilebiliriz? Belki bu yüzden onlar hakkında hikayeler anlatıyoruz. Bir zamanlar gerçekten var oldukları için...

'Ben'in evrim ağacında bir geri dönüşü temsil ettiğini mi düşünüyorsunuz?' diye sordu Dr. Gilly ciddi bir sesle. Bu fikri hesaba katmaya hazırmış gibi konuşuyordu.

(s. 111-112)

Bu diyalogtan da anlaşılacağı üzere, Harriet için tekinsiz etkiyi yaratan Ben'in yaşlılarından farklı bir çocuk olarak korkutucu, şiddete meyilli, zihinsel gelişim olarak geri oluşu ve tüm bunların altında yatan sebebin bilinmezliği, uzmanlar tarafından dahi açıklanamaz oluşudur. Harriet, Ben'deki durum her ne ise bunun tanımlanmasını, bir tedavisi olsun veya olmasın bir teşhis konmasını ve dile getirilmesini ister "hiçbir şekilde dillendirilmemesine tahammül edemiyorum" diyerek doktora isyan eder (s. 112). Bir başka deyişle, "Ben'in tek güvenilir yorumu, onun hiçbir şekilde açıklanamaması ya da dolaylımsız bir kötülüğün ya da tarif edilemez bir ötekiliğin patlaması olduğudur" (Yelin, 1998, s. 104). Romanda bu durum kısaca "hiçbir öğretmen, hiçbir doktor veya uzman, 'bu çocuk budur,' diyememişti" ifadesiyle anlatılır (s. 139). Kimse Ben'e dair akılcı ve ikna edici açıklamalar ileri süremese de romanda ima edilen Ben'in bir genetik sapma sonucu insanlığın en ilkel zamanlarından kalma başka bir ırka ait genetik mirası taşıyan bir yapıya sahip olduğudur. Anlatının sonlarına doğru gene hızlandığı bir noktada Ben en son ergenlik öncesinde resmedilir: "Harriet, Ben'e bakarken insanlığın – o da her ne demekse – sahneye çıkmasından binlerce, binlerce yıl önce kendi zirvesine ulaşmış bir ırka baktığını hissetti. Buz devri yeryüzünü kazıyarak geçerken Ben'in halkı yeraltındaki

mağaralarında oturup karanlık yeraltı ırmaklarının balıklarını mı yakalıyordu?” (s. 138). Burada da doğumunun üzerinden onca yıl geçmesine rağmen Harriet’in Ben’deki farklılığı anlamlandırma çabası görülebilir. Bunun yanı sıra, tekinsizlik hissini yaratan aşinalık ve yabancılığın bir aradalığından da söz edilebilir. Şöyle ki kendi çocuğu olması Ben’e dair doğal bir aşinalık ve aidiyet yaratması beklenirken, ondaki bilinmeyen, açıklanamayan durum aynı zamanda bir yabancılık da yaratmaktadır. O halde Ben, insan formunda ama tam da insan olmayan, insanlığın binlerce yıl öncesinin genetik mirasını taşıyan, ama içine doğduğu dünyada tamamen yabancı görülen ve bu dünyaya uyum sağlayamayan insansı bir canlıdır. Karşılaştığı herkeste tekinsizlik hissini uyandıran da Ben’in canlılar dünyasının tam neresinde konumlandırılacağı belli olmaması hem aşinalık hem yabancılık yaratması, hatta insan olup olmadığının dahi belirsiz oluşudur. Ben’in gotikleştirilmiş tasvirleri, normal olan ile Ben arasında bir ikilik oluşturarak normal algısını bozar: “Arkaik arzuların ve korkuların yıkıcı bir dönüşü olan tekinsiz, tanıdık, aşına ve güvenli olan gerçeklik ve normallik duygusunu bozar” (Botting, 1999, s. 7). İnsanın genetik mirası, insana tamamıyla yabancı değildir. Ben’deki genetik miras, unutulmuş ve arkaik olanın hayal edilemeyecek kadar uzak bir tarihi geçmişten geri dönüşü olarak yorumlanabilir. Ben’de olduğu ima edilen genetik sapmanın tekinsiz ile ilişkisi bu şekilde ele alınabilir. Bir başka deyişle, romandaki kişiler için Ben ile etkileşime girmek tarih öncesinden kendi genetik mirasının bir kalıntısı ile etkileşime girmek gibidir. Fakat Ben’in içine doğduğu dünya ile uyumsuzluğu, açıklanamaması ve korku uyandırması tekinsiz etkiyi doğurur.

4. SONUÇ

Bu makalede, Doris Lessing’in *Beşinci Çocuk* başlıklı romanında, “yarı insan, yarı goblin, anlaşılmaz derecede canavar çocukları Ben tarafından yok edilen görünüşte mükemmel bir orta sınıf çift” (Linfield and Lessing, 2001, s. 61) olarak tanımlanan Lovatt ailesinin beşinci çocuklarının doğumu ile değişen hayatları tekinsizlik kavramı ile ilişkilendirilerek ele alınmıştır. Harriet’in beşinci çocuğuna hamile kalışı ile başlayan ve doğumdan sonra aşamalı olarak artan korku, kaygı ve çocuğa yabancılaşma, tekinsizlik hissi ile açıklanmıştır. Tekinsizlik hissi, hamilelik döneminde sadece annenin deneyimlediği bir duygudur fakat doğum sonrasında Ben ile karşılaşan herkese sirayet eder. Hamilelik döneminde ortaya çıkan tekinsiz etki, hamilelik depresyonundan ve duygu karmaşasından bağımsız bir şekilde ele alınmıştır. Ben’in aile fertleri ile etkileşimi ile ortaya çıkan korku, kaygı ve dehşete kapılma

gibi duyguların annedeki kadar keskin hissedilmemesiyle birlikte diğer aile fertlerinde de benzer şekilde görülmesi tekinsiz etkiyi yayan önemli bir faktördür.

Ben'deki farklılık romanda kimse tarafından açıklanamaz. Tekinsizlik hissinin ortaya çıkışı, Ben'in korkutucu hal ve hareketleri üzerinden değil, bu bilinmezlik ve açıklanamama üzerinden irdelenir. Romanda kısaca bahsedilen, Ben'in kuzeni down sendromlu Amy'ye karşı kimsenin yabancılık çekmemesi, Amy'nin kimsede korku ve kaygı gibi duygular uyandırmaması da ondaki durumun teşhis edilebilirliği ile açıklanabilir. *Beşinci Çocuk*'ta Amy'den çok kısaca bahsedilmiş olsa da anlatıda anomalisi olan iki çocuğun birden olması tesadüf değildir. Birindeki durum alışılmış ve açıklanabilir, diğerindeki ise gizli, saklı ve bilinmezdir. Freud'un tekinsizlik tanımındaki aşına ve yabancılığın bir aradalığı ve bilinmez olanın yarattığı korku bu noktada önem kazanmaktadır. Romanda açıkça söylenmese de ima edilen, Ben'in bir genetik geri dönüş sonucu ortaya çıkmış olmasıdır. Yani, Ben insan ırkının en ilkel zamanlarından kimi genleri kendinde taşır. İnsan olarak aşına olunan bir canlıdır; fakat tarih öncesinden taşıdığı genlerden dolayı yabancıdır. Bu haliyle, modern tıbbın açıklayamadığı insansı bir canlı olup çıkmıştır.

Beşinci Çocuk, toplumun genelinden farklı insanların yaşadığı uyum sorununa da dolaylı olarak dikkat çeker. Claire Tomalin ile yaptığı bir söyleşide Doris Lessing de *Beşinci Çocuk* romanına dair benzer bir noktaya dikkat çekmiş, Ben'in aslında kötücül herhangi bir varlığı temsil etmediğini dile getirmiştir: “O çocuk hiç de kötü değil. O sadece doğru yerde değildi. Eğer o aslında yüzyıllar boyunca gelen bir genin sonucuysa, o sadece kendini karmaşık toplumumuzda bulmuş farklı bir ırktır. Ama o kitabı yazarken büyülendiğim şey, eğer böyle bir şey olursa bununla nasıl başa çıkabileceğimizi” (2000, s. 176). Bir başka deyişle, bu roman toplumun gözünde ucubeleştirilen, sosyal hayattan dışlanan insanların yaşadıklarını gözler önüne serer. Farklılıklarla dünyaya gelen bireylerin toplumsal hayatın alışılabilir işleyişine uyum sağlayamadıklarında yaşanabileceklere dikkat çeker.

Beşinci Çocuk'ta anlatı zamanı Ben'in doğumundan ergenlik öncesine kadarki zamanı kapsar. Bu süreçte yaşananlar Ben ile bir şekilde etkileşim içinde olan insanların yaşadığı tedirginlik, kaygı ve korku gibi olumsuz duyguları tetikler. Doris Lessing, 2000 yılında *Beşinci Çocuk*'un devamı niteliğinde olan *Ben, Dünyada*⁴ başlıklı romanı yayınlamıştır. *Beşinci Çocuk*, anomalisi olan bireylerin diğer insanlarda yarattığı tekinsiz duygu bağlamında okura toplumun genelinin deneyimlerini ve bakış açısını verir. Bunun aksine, romanın devamı niteliğindeki *Ben*,

⁴ Bu makale yazıldığı sırada henüz Türkçe'ye çevrilmemiş olan *Ben, in the World* (2000) için öneri niteliğinde olan başlık çevirisi makale yazarına aittir.

Dünyada, kendisi için tasarlanmamış bir dünyada Ben'in var olma mücadelesine odaklanır. Bitirirken, Doris Lessing'in *Beşinci Çocuk*'un devamı olarak yazdığı *Ben, Dünyada* başlıklı romanı da Ben'in tekinsizlik hissini ne şekillerde yaşadığını incelemek açısından ileriki çalışmalar için önermek yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- Arıkan, S. (2018). *Doris Lessing: Marksizmden Sufizme Bir Yaşam Felsefesi*. İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Arnold, L. (2021). Little Monsters: Austerity, Anxiety, and the Monstrous Child in Doris Lessing's *The Fifth Child*. *Contemporary Women's Writing*, 15.3, 364-381.
- Bloom, H. (2009). *Alienation*. New York: Bloom's Literary Criticism.
- Botting, F. (1999). *Gothic*. New York: Routledge.
- Clark, E. (2011). Re-reading horror stories: maternity, disability and narrative in Doris Lessing's *The Fifth Child*. *Feminist Review*, 98,173-189.
- Collins, J. and Jervins, J. (2008). Introduction. In J. Collins and J. Jervins (Eds.), *Uncanny Modernity Cultural Theories, Modern Anxieties* (pp. 1-10). New York. Palgrave Macmillan.
- Dodou, K. (2012). Examining the Idea of Childhood: The Child in the Contemporary British Novel. In A. E. Gavin (Ed.), *The Child in British Literature: Literary Constructions of Childhood, Medieval to Contemporary* (pp. 238-251). New York: MacMillan.
- Doğan, B. (2014). Joseph Conrad's 'The Lagoon' in the Light of Homi Bhabha's The Uncanny. In W. Krajka (Ed.). *Wine in Old and New Bottles: Critical Paradigms for Joseph Conrad* (pp. 219-237). Lublin: Maria Curie Skłodowska University Press.
- Freud, S. (2019). *Tekinsizlik Üzerine*. (Hakan Şahin, Çev.). İstanbul: Laputa Kitap.
- Gavin, Advienne E. (2012). The Child in British Literature: An Introduction. In A. E. Gavin (Ed.). *The Child in British Literature: Literary Constructions of Childhood, Medieval to Contemporary* (pp. 1-21). New York: MacMillan.
- Jentsch, E. (2019). *Tekinsizliğin Psikolojisi Üzerine*. (Hakan Şahin, Çev.). İstanbul: Laputa Kitap.
- Jervis, J. (2008). Uncanny Presences. In J. Collins and J. Jervins (Eds.), *Uncanny Modernity Cultural Theories, Modern Anxieties* (s. 10-50). New York. Palgrave Macmillan.
- Lessing, D. (2018). *Beşinci Çocuk*. (Niran Elçi, Çev.). İzmir: Delidolu.
- Linfield, S. and Lessing D. (2001). Against Utopia: An Interview with Doris Lessing. *Salmagundi*, 130/131, 59-74.
- Maslen, E. (1994). *Doris Lessing*. Plymouth, UK: Northcole House.
- Royle, N. (2003). *The Uncanny*. Manchester: Manchester University Press.
- Rowen, N. (1990). Frankenstein Revisited: Doris Lessing's *The Fifth Child*. *The Journal of the Fantastic in the Arts*, 2.3 (7), 41-49.
- Shakespeare, W. (1999). *Hamlet*. (Bülent Bozkurt, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Svenaesus, F. (1999). Freud's philosophy of the uncanny. *The Scandinavian Psychoanalytic Review*, 22:2, 239-254.
- Tomalin, C. And Lessing, D. (2000). Watching the Angry and Destructive Hordes Go Past.

Doris Lessing: Conversations. Ed. Earl G. Ingersoll. New York: Ontario Review Press.
Yelin, L. (1998). *From the Margins of Empire: Christina Stead, Doris Lessing, Nadine Gordimer*. Ithaca: Cornell University Press.

EXTENDED ABSTRACT

Doris Lessing's novel *The Fifth Child* (1988) focuses on the Lovatt family, whose life is turned upside down with the birth of their fifth child, named Ben. The fifth child Ben is different from everyone else for reasons that no one, including doctors, teachers, experts, can explain clearly and precisely. This difference can be observed in the physical abilities of Ben because he is very strong for his age even as a baby. Also, his psychological and cognitive situation is underdeveloped. Ben has no physical anomaly; but he is noticeably large for a newborn. Although he is still a baby, Ben is unexceptionally strong which makes him difficult to handle and take care of. As a matter of fact, the feeling of negative emotions and uneasiness start even during the pregnancy. The uncanny feeling manifests itself especially with the changes in the emotional state of the mother from the moment she conceived him. Struggling with fear, restlessness, anxiety, and negative emotions that she cannot fully explain since her pregnancy started, Harriet feels that there is something wrong with the baby, but she cannot grasp what exactly it is. Having had four babies before, she is an experienced mother, and she can tell that something is different with Ben. For example, the three-month-old fetus's movements cause Harriet pain, leading her to suspect that the baby may be poisoning her. During the pregnancy, she refers to him as a monster or a strange creature. She cannot think of him as a cute little baby and form an affectionate relationship.

With Ben's birth, the tension in the novel gradually increases. That is to say, the feelings of fear and tension dominate the whole family. Such feelings can be referred to as uncanny feelings because Ben is a human being after all. He is identified with no apparent anomaly, but he cannot fit in society for some reason. He is different and this difference creates a high-tension mood in the novel. Both the parents and other members of the extended family are aware of this inexplicable oddity, but no one can name it. Ben's aggressive and strange attitude creates an inexplicable uneasiness for everyone around him. He is wild, aggressive, and animal-like. In different parts of the novel, he is referred to as "enemy", "monster", "creature", "freak" and the like. It is implied that Ben is a creature that can be located somewhere between human and animal perhaps because of a genetic deviation. Although it is not stated explicitly, it is implied that his eerie condition is a result of this genetic deviation, which has activated the genes belonging to the most primitive times of humanity. This primitive genetic inheritance has caused Ben to be noticeably ugly, although he has no obvious physical anomaly. Additionally, he is psychologically and cognitively impaired. Schooling him was a problem because he was hostile to his peers, he found it difficult to socialize with people.

It is implied in the novel that some features of the humanoid genetic heritage dating back hundred thousand of years stand out. However, these features cannot be understood and explained by the people living in the 1970s and eventually cause an uncanny mood in his entire environment, especially for the mother. This article aims to discuss emotions such as fear, anxiety and uneasiness created by the strangeness, uncertainty, and unexplained condition of Ben with reference to Sigmund Freud's theory of the uncanny. In his 1919 dated article titled "The Uncanny" Freud explains that the uncanny effect occurs when something homely (heimlich) suddenly becomes unhomely (unheimlich). The uncanny should be located somewhere in the realm of the frightening but one should also have a sort of familiarity with whatever causes the emergence of the uncanny effect. As a human being with no physical anomaly, Ben is familiar, but he is also unfamiliar due to his creepy behaviors and attitudes. Also, he cannot be diagnosed in any way, and this adds up to the whole situation. In this article, the feeling of the uncanny in Doris Lessing's *The Fifth Child* will be associated with the fact that Ben's condition cannot even be explained by doctors in a reasonable way, creating frightening and strange feelings in his environment. In this context, the article will first focus on the concept of the uncanny, limiting the discussion to the scope Sigmund Freud used it in his article titled "The Uncanny". Even though the discussions on the uncanny has been extended by different scholars in various disciplines, Freud's conceptualization best fits what this article intends to discuss. In the last part, Doris Lessing's *The Fifth Child* will be examined in detail to reveal how the uncanny effect manifests itself in the novel.